

תהילת מחזור למוז
תוספתא: יומית

סדר

תוספתא יומית

בהגהה חדשה לפי גסחאות מדיקות ובנקוד מלא

כפי תקנת והדרכת

מרן מוהרא"ש שליט"א

הלמוד לשבוע פְּרִשֶׁת מִטּוֹת (טו - כ"א תמוז)

בְּרָכוֹת (א - ו) פֵּאֵה (א-ב)

יום ראשון - טו תמוז - ברכות פָּרַק א', עמוד ב

יום שני - טז תמוז - ברכות פָּרַק ב', עמוד ז

יום שלישי - יז תמוז - ברכות יום פָּרַק א', עמוד יד

יום רביעי - יח תמוז - ברכות יום פָּרַק ב', עמוד כב

יום חמישי - יט תמוז - ברכות פָּרַק א', עמוד ל

יום שישי - כ' תמוז - פאה פָּרַק ב', עמוד נד

יום שבת - כא תמוז - פאה פָּרַק ג', עמוד מט

יוֹם רֵאשׁוֹן, טו תַּמּוּז

מִסְכַּת בְּרָכוֹת

פֶּרֶק רֵאשׁוֹן

א. מאימתי קורין את שמע בערבית? משעה שבני אדם נכנסין לאכול פיתן בערבי שבתות; דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: משעה שהכהנים זכאין לאכול בתרומתן, סימן לדבר – צאת הכוכבים ואף על פי שאין ראיה לדבר, זכר לדבר (נחמיה ד, טו):
”והצנים מחזיקים ברמחים מעלות השחר עד צאת הכוכבים”:

ב. רבי שמעון אומר: פעמים שאדם קורא אותה שתי פעמים בלילה, אחת קדם שיעלה עמוד השחר ואחת משיעלה עמוד השחר, ונמצא יוצא בה ידי חובה של יום ושל לילה:

ג. רבי אומר: ארבע משמרות תוי הלילה. עונה – אחת מעשרים וארבע לשעה. והעת – אחת מעשרים וארבע לעונה. והרגע – אחת מעשרים וארבע בעת. רבי נתן אומר: שלש אשמורות בלילה, שנאמר (שופטים ו, ט): ”ראש האשמורת התיכונה”, אין תיכונה אלא שיש לפניה ולאחריה:

ד. מאימתי קורין את שמע בלשחריית? אחרים אומרים: כדי שיהא רואה חברו ברחוק ארבע אמות ומכירו. מצותה עם הניץ החמה, כדי שיהא סומך גאולה לתפלה, ונמצא מתפלל ביום. אומר רבי יהודה: פעם אחת הייתי מהלך אחר רבי עקיבא ואחר רבי אלעזר בן עזריה, הניע זמן קריאת שמע, כמדומה אני שנתיאשו מלקרות, אלא שעוסקין בצרכי צבור. קריתי ושניתי, ואחר כך התחילו הן, וכבר נראתה חמה על ראשי הקהלים:

ה. החתנים וכל העוסקין במצות – פטורין מקריאת שמע, ומן התפלה ומן התפליון, שנאמר: "בלשבתך בביתך" – פרט לחתנים. "ובלכתך בדרך" – פרט לעוסקין במצות:

ו. מעשה ברבי ישמעאל וברבי אלעזר בן עזריה, שהיו שרוין במקום אחד, והיה רבי ישמעאל מטה ורבי אלעזר זקוף. והניע זמן קריאת שמע, ונזקף רבי ישמעאל והטה רבי אלעזר. אומר לו רבי ישמעאל: "מה זה אלעזר?" אומר לו: "ישמעאל אחי אומרים לאחד: מפני מה זקנך מגדל? אומר להם: יהיה בנגד המשחיתים! אני שהייתי זקוף – הפייתי. אתה שהיית מטה – זקפת?" אומר לו: "אתה הפייתך – לקים בדברי בית שמאי, אני נזקפתי – לקים דברי בית הלל". דבר אחר: שלא יראו התלמידים ויקבעו בדבריך הלכה לדורות:

ז. למה אמרו אחת ארבה ואחת קצרה? מקום שאמרו להאריך - אינו רשאי לקצר, לקצר - אינו רשאי להאריך, לחתם - אינו רשאי שלא לחתם, שלא לחתם - אינו רשאי לחתם, לפתח בכרוך - אינו רשאי שלא לפתח בכרוך, שלא לפתח בכרוך - אינו רשאי לפתח בכרוך, לשוח - אינו רשאי שלא לשוח, שלא לשוח - אינו רשאי לשוח:

ח. אלו ברכות שמקצרין בהן: המברך על הפרות ועל מצות ברכת הזמן וברכה אחרונה שבקריאת שמע ושבברכת המזון. אלו ברכות שמאריכין בהן: ברכת תענית וברכות של ראש השנה וברכות יום הכפורים, מברכות של אדם נפר אם בור הוא, אם תלמיד חכם הוא:

ט. אלו ברכות שאין חותמין בהן בכרוך: המברך על הפרות ועל המצות ברכת הזמן וברכה אחרונה שבברכת המזון. רבי יוסי הגלילי תיה חותם בברכה אחרונה שבברכת המזון ומאריך בה:

י. אלו ברכות שפותחין בהן בכרוך: כל הברכות בלן פותחין בכרוך, חוץ מן הברכה הסמוכה לשמע, וברכה הסמוכה לברכה אחרת, שאין פותחין בהן בכרוך:

יא. אלו ברכות ששוחין בהן: ברכה ראשונה תחלה וסוף, ובמודים תחלה וסוף. והשוחה בכל ברכה וברכה - מלמדין אותו שלא ישחה. ואין עונים עם המברך; רבי יהודה תיה עונה עם המברך (ישעיה ג, א):

"קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו"; (יהושע ג, יב):
 "וברוך כבוד ה' ממוקומו"; כל אלו תיה רבי יהודה אומר עם
 המברך:

יב. מזכירין יציאת מצרים בלילות. אומר רבי אלעזר בן עזריה:
 תריני בכן שבועים שנה, ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות,
 עד שדרשה בן זומא, שנאמר (דברים טו, ג): "למען תזכור את יום
 צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך"; "ימי חייך" – הימים. "כל ימי
 חייך" – הלילות; אלו דברי בן זומא. וחקמים אמרים: "ימי חייך" –
 העולם הזה. "כל ימי חייך" – להביא לימות המשיח. אומר להם בן
 זומא לחקמים: וכי מזכירים יציאת מצרים לימות המשיח? הרי הוא
 אומר (ירמיה כג, ז): "לכן הנה ימים באים נאם ה'" וגו'! אמרו לו: לא
 שתעקר יציאת מצרים ממוקומה, אלא שתאמר יציאת מצרים מוסף
 על הפלכיות, ומלכיות עקר, ויציאת מצרים טפלה. פיוצא בו
 (בראשית לה, ח): "לא יקרא שמך עוד יעקב" וגו'; לא שתעקר שם יעקב
 מפנו, אלא שתהא שם יעקב מוסף על ישראל, ישראל עקר ויעקב
 טפלה:

יג. פיוצא בו (ישעיה מג, יח): "אל תזכרו ראשנות". "אל תזכרו
 ראשנות" – אלו על מלכיות. "וקדמניות אל תתבננו" – אלו על
 מצרים. "הנני עשה חדשה עתה תצמח הלא תדעוה" – אלו

מלחמות גוג. מִשָּׁל לְמַה הַדְּבַר הַזֶּה? לְאַחַד שֶׁהָיָה מִחֻלָּה בַּדֶּרֶךְ, וּפָגַע בּוֹ זֶאֵב וְנִצַּל מִמֶּנּוּ, וְהָיָה מְסַפֵּר מַעֲשֵׂה הַזֶּאֵב. חֹזֵר וּפָגַע בּוֹ אָרִי וְנִצַּל מִמֶּנּוּ, וְהָיָה מְסַפֵּר מַעֲשֵׂה אָרִי. וּפָגַע בּוֹ נָחָשׁ וְנִצַּל מִמֶּנּוּ. שִׁבְחָה מַעֲשֵׂה שְׁנֵיהֶם וְהָיָה מְסַפֵּר מַעֲשֵׂה נָחָשׁ. כִּי יִשְׂרָאֵל – צְרוּת אַחֲרוֹנוֹת מְשֻׁבְּחוֹת אֵת הַרְאִשׁוֹנוֹת:

יד. פִּיּוּצָא בּוֹ (פְּרָאשִׁית יז, טו): "שָׂרִי אֲשַׁתְּךָ לֹא תִקְרָא אֵת שְׁמִי שָׂרִי כִּי שָׂרָה שְׁמִי"; בְּתַחֲלָה הָיָה שָׂרִי לְאִמְתָּהּ, עֲבָשׁוּ הָיְתָה שָׂרָה לְכָל הָאֲמוֹת, שְׁנֵאמַר: "כִּי שָׂרָה שְׁמִי". פִּיּוּצָא בּוֹ (שָׁם שָׁם ה): "לֹא יִקְרָא עוֹד שְׁמֶךָ אֲבָרָם וְהָיָה שְׁמֶךָ אֲבָרָהֶם"; בְּתַחֲלָה הָרִי אֶתָּה אֵב לְכָל אָדָם, וּלְכַסּוֹף הָרִי אֶתָּה אֵב לְכָל הָעוֹלָם, שְׁנֵאמַר (שָׁם): "כִּי אֵב הַמּוֹן גּוֹיִם נִתְּתִיד":

טו. אַף עַל פִּי שְׁחֹזֵר וְקָרָא "אֲבָרָהֶם" – אֲבָרָם, אֵינּוּ לְגִנְאֵי אֱלֹא לְשִׁבְחָה. ל"הוֹשֵׁעַ" – הוֹשֵׁעַ, אֵינּוּ לְגִנְאֵי אֱלֹא לְשִׁבְחָה. הוּא אֲבָרָם עַד שְׁלֹא נִדְּבַר עִמּוֹ הוּא אֲבָרָם מִשְׁנִדְּבַר עִמּוֹ, הוּא הוֹשֵׁעַ עַד שְׁלֹא נִכְנַס לְגִדְלָה הוּא הוֹשֵׁעַ מִשְׁנִכְנַס לְגִדְלָה. מִשָּׁה מִשָּׁה, אֲבָרָהֶם אֲבָרָהֶם, יַעֲקֹב יַעֲקֹב, שְׁמוּאֵל שְׁמוּאֵל – בְּלֵן לְשׁוֹן חֶבֶת לְשׁוֹן זְרוּי. הֵן הֵן עַד שְׁלֹא נִדְּבַר עִמְהֵן וְהֵן הֵן מִשְׁנִדְּבַר עִמְהֵן, הֵן הֵן עַד שְׁלֹא נִכְנַסוּ לְגִדְלָה וְהֵן הֵן מִשְׁנִכְנַסוּ לְגִדְלָה:

טז. פּיּוּצָא בּוּ (תּהִלִּים ע"ג): "וַיְהִי בְשָׁלֹם סְבוּ"; וְכִי מַה רָאָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַחֲזִיר לָהּ שֵׁם תְּרַאשׁוֹן? לָפִי שֶׁהוּא אֹמֵר (רַמְבַּם ל"ב, ל"א): "עַל אִפֵּי וְעַל חֲמַתִּי הִיָּתְהָ לִּי הָעִיר הַזֹּאת לְמִן הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּנִנוּ אוֹתָהּ עַד הַיּוֹם הַזֶּה, לְהַסִּירָהּ מֵעַל פָּנָי"; יְכוּל אָף עֲכָשׁוּ תְּרֵי הֵיא בְּחֻמָּה? תִּלְמוּד לֹאֹמֵר (תּהִלִּים ס"ה, י"ז): "הִתְהַר חֲמַד אֱלֹהִים לְשִׁבְתָּו", תְּרֵי הֵיא בְּחֻמָּה וּבִתְאֻוָּה, מִלְּמַד שֶׁכַּפֵּר לָהּ חֲרַבְתָּהּ, שְׂאִין שְׂכִינָה חוֹזֶרֶת עַד שֶׁתַּעֲשֶׂה תֵר, שְׁנַאֲמֵר (דְּבָרִים ג', כ"ה): "הִתְהַר הַטּוֹב הַזֶּה וְהִלְכָנוּן". וַיְהִי בְשָׁלֹם סְבוּ"; מְצִינֵנוּ בְּשֶׁהֵיא שְׁלֹם קְרוּיָה תֵר, שְׁנַאֲמֵר (בְּרַאשִׁית כ"ב, י"ד): "וַיִּקְרָא אַבְרָהָם שֵׁם הַמָּקוֹם הַזֶּה יְרָאָה" וְגו'; וְאֹמֵר (תּהִלִּים קל"ז, ז'): "זָכַר ה' לְכַנֵּי אֲדוֹם". מֵאֵימַתִּי? מֵשְׁנַעֲקָרוּ יְסוּדוֹתֶיהָ מִמְּנָתָה. "הָאוֹמְרִים עָרוּ עָרוּ עַד הַיּוֹסוּד בָּהּ".

יוֹם שְׁנֵי, טז תּמוּז

מִסֻּכַּת בְּרִכּוֹת פֶּרֶק שְׁנֵי

א. הַקּוֹרָא אֶת שְׁמַע – צָרִיד לְהַזְכִּיר יְצִיאַת מִצְרַיִם בְּאַמַּת וַיְצִיב'.
 רַבִּי אֹמֵר: צָרִיד לְהַזְכִּיר בָּהּ מַלְכוּת. אַחֲרַיִם אוֹמְרִים: צָרִיד לְהַזְכִּיר
 בָּהּ מִכַּת בְּכוֹרוֹת וְקָרִיעַת יַם סוּף:

ב. הקורא את שמע – צריך שיכון את לבו. רבי אחאי אומר משום רבי יהודה: אם כון לבו בפרק ראשון, אף על פי שלא כון את לבו בפרק אחרון – יצא:

ג. הקורא את שמע למפרע – לא יצא. וכן בהלל. וכן בתפלה. וכן במגלה:

ד. הקורא את שמע וטעה, והשמיט בה פסוק אחד – לא יחזר ויקרא את הפסוק בפני עצמו, אלא מתחיל באותו פסוק, וגומר עד סוף. וכן בהלל. וכן במגלה. וכן בתפלה. הנכנס לבית הכנסת, ומצאן שקראו תפילה, וגמר עמהן – לא יחזר ויקרא מראשה עד אותו מקום, אלא מתחיל מראש, וגומר עד סוף. וכן בהלל. וכן בתפלה. וכן במגלה:

ה. הקורא את שמע וטעה, ואינו יודע היכן טעה – חוזר לראשה. טעה באמצע הפרק – חוזר לראש הפרק. טעה בין כתיבה ראשונה לאחרונה – חוזר לכתיבה ראשונה:

ו. כותבי ספרים תפלין ומזוזות – מפסיקין לקרות שמע, ואין מפסיקין לתפלה. רבי אומר: בשם שאין מפסיקין לתפלה – כך אין מפסיקין לקריאת שמע. רבי הנניא בן עקיבה אומר: בשם

שמופסקין לקריאת שמע – בך מפסקין לתפלה. אמר רבי אלעזר ברבי צדוק: בשהיה רבן גמליאל ובית דינו ביבנה, היו עסוקים בצרכי צבור – לא היו מפסקין, שלא להסיע מלבן:

ז. הפתח, אף על פי שמשאו על כתפו – הרי זה קורא. אבל בשעה שפורק וטוען – לא יקרא, לפי שאין לבו מתפונן. בין כך ובין כך לא יתפלל עד שיפרק:

ח. פועלין – קורין בראש האילן, ומתפללין בראש הית או בראש התאנה. ושאר כל האילנות – יורדין למטה ומתפללין. בעל הבית – בין כך ובין כך יורד למטה ומתפלל. פועלין – קורין את שמע ומברכין לפניה ולאחריה. אוכלין את פתן ומברכין לפניה ולאחריה. ומתפללין שלש פעמים שמונה עשרה. אבל אין יורדין לפני התבה:

ט. השושבינין וכל בני החפה – פטורין מן התפלה ומן התפללין כל שבעת הימים. וחיבין בקריאת שמע. רבי שילא אומר: חתן – פטור, וכל בני החבורה – חיבין:

י. קברו את המת ועמדו בשורה, שורה הרואה את הפנימית – פטורה. ושאינה רואה את הפנימית – חיבת. רבי יהודה אומר: אם אין שם אלא שורה אחת, העומדים שם לשם כבוד – חיבין. לשם

אבל – פטורין. ירדו להספד, הרואין את הפנימית – פטורין. ויש אומרים: ושניים להם. ושאין רואין את הפנימית – תיבין. הפופד וכל העוסקים בהספד – מפסיקין לקריאת שמע, ואין מפסיקין לתפלה. מעשה שהפסיקו רבותינו לקריאת שמע ולתפלה:

יא. בעל קרי חולה שנתן עליו תשעה קבין מים – הרי זה קורא. אבל אינו מוציא את הרבים ידי חובתן עד שיבא בארבעים סאה. רבי יהודה אומר: ארבעים סאה מכל מקום:

יב. תזבין ותזכות ותגדות ותילדות – מתרין לקרות בתורה, ולשנות במשנה, במדרש, בהלכות ובאגדות. ובעלי קריין – אסורין בקבלן. רבי יהודה אומר: שונה הוא בהלכות הרגילות, ובלבד שלא יציע את המשנה:

יג. בעל קרי שאין לו מים למבל – הרי זה קורא את שמע ואינו משמיע לאזנו, ואינו מברך לפניה ולא לאחריה; דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: קורא את שמע ומשמיע לאזנו, ומברך לפניה ולאחריה. אמר רבי מאיר: פעם אחת היינו יושבין לפני רבי עקיבה בבית המדרש, והיינו קורין את שמע, ולא היינו משמיעים לאזנינו

מפני קסדור אחד שהיה עומד על הפתח. אמרו לו: אין שעת הפסקה ראיה:

יד. הרי שהיה עומד בשדה ערם, או שהיה עושה מלאכתו ערם – הרי זה מכסה את עצמו בתכן ובקש ובכל דבר, וקורא. אף על פי שאמרו: אין שבהו של אדם להיות יושב ערם, זה – מכסה עצמו בתכן ובקש ובכל דבר, וקורא. אף על פי שאמרו: בשפרא תקדוש ברוך הוא את האדם – לא בראו ערום, שנאמר (איוב לה, ט): "בשומי ענן לבשו וערפל התלתו". ענן לבשו – זה השפיר. וערפל התלתו – זה השליא. הרי שהיתה מטפחת של בגד ושל עור חגורה לו על מתניו – הרי זה קורא. בין כף ובין כף – לא יתפלל עד שיכסה לבו:

טו. לא יכניס אדם את ראשו לתוך קובו¹ ויקרא את שמעו. ואם היתה אפרקסותו² חגורה לו מבפנים³ – הרי זה מתר:

¹ לתוך האהל שלו.

² לפי רש"י בבבכות כד ע"ב, הפרוש סוּדָר שבראשו. ולפי רב האי גאון הינו בגד תחתון שלובש תחת חלוקו.

³ הינו שאין לבו ועיניו רואים את הערוה – מתר.

טז. שנים שהיו ישנים במלית אחת - אינן רשאים לקרות את שמע. אלא: זה - מתכסה בכסותו וקורא. וזה - מתכסה בכסותו וקורא. ואם היו בננו ובני ביתו קטנים - הרי זה מותר:

יז. קטן שיוכל לאכול כזית - פורשים מצואתו וממי רגליו ארבע אמות. אין פורשין אלא משל אדם. ומשל בלבים - בזמן שנתן לתוכן עורות:

יח. גרף של רעי ועביט של מי רגלים עמו בבית - הרי זה מרהיק ארבע אמות וקורא. שלפני המטה - נותן לתוכו מים כל שהוא וקורא. ואם לאו - לא יקרא. רבי זבאי אומר: אם נתן לתוכו רביעית מים - יקרא. ואם לאו - לא יקרא. רבן שמעון בן גמליאל אומר: שלפני המטה - לא יקרא. שלאחר המטה - יקרא. רבי שמעון בן אלעזר אומר: אפלו כל הבית פלו בעשר אמות וגרף של רעי מנח לתוכו - לא יקרא עד שייכניסנו, או יניחנו תחת המטה:

יט. לא יכנס אדם במבואות המטנפות ויקרא את שמע. ולא עוד, אלא בשהוא קורא - הרי זה מפסיק עד שיצא מרשות כל אותו מקום ויקרא. לא יעמד אדם ויתפלל וצריך לנקביו, שנאמר (עמוס ה, יב): "הבון לקראת אלהיך ישראל":

ב. לא יפול את המים במקום שמתפלל - אלא אם בן מרחיק ארבע אמות. יבשו או נבלעו - הרי זה מתר:

בא. הנכנס לבית הפרחץ, במקום שבני אדם עומדין לבושין - יש שם מקרא ותפלה, ואין צריך לומר שאלת שלום. נותן את תפלו, ואינו צריך לומר שאינו חולץ את תפלו. מקום שבני אדם עומדין לבושין וערמין - יש שם שאלת שלום, ואין שם מקרא ותפלה, ואינו חולץ את תפלו, ואינו נותן לבתחלה. מקום שבני אדם עומדין ערמין - אין שם שאלת שלום, ואינו צריך לומר מקרא ותפלה, וחולץ את תפלו, ואינו צריך לומר שאינו נותן (לבתחלה):

בב. הלל הזקן אומר: אל תראה ערם. אל תראה לבוש. אל תראה עומד. אל תראה יושב. אל תראה שוחק. אל תראה בוכה. שנאמר (קהלת ג, ד): "עת לבבות ועת לשחק":

יום שלישי, יז תמוז

מסכת ברכות פרק שלישי

א. פֶּשֶׁם שְׁנֵיתָנָה תוֹרָה קִבַּע לְקִרְוֹת שְׁמַע – כָּךְ נִתְּנָו חֲכָמִים קִבַּע לְתַפְלָתָה. מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ: 'תַּפְלַת הַשַּׁחַר עַד הַצֹּצוֹת' שֶׁבֶן תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר הָיָה קָרֵב עַד הַצֹּצוֹת. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: עַד אַרְבַּע שְׁעוֹת, שֶׁבֶן תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר קָרֵב וְהוֹלֵךְ עַד אַרְבַּע שְׁעוֹת. וּמִפְּנֵי מָה אָמְרוּ: 'תַּפְלַת מִנְחָה עַד הָעֶרֶב' שֶׁבֶן תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים הָיָה קָרֵב עַד הָעֶרֶב. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: עַד פֶּלֶג הַמִּנְחָה, שֶׁתְּרֵי תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים קָרֵב וְהוֹלֵךְ עַד פֶּלֶג הַמִּנְחָה. וּמִפְּנֵי מָה אָמְרוּ 'תַּפְלַת הָעֶרֶב אֵינִן לָהּ קִבַּע' שֶׁתְּרֵי אֲבָרִין וּפְדָרִין קָרְבִין וְהוֹלְכִין כָּל הַלַּיְלָה. וּמִפְּנֵי מָה אָמְרוּ 'תַּפְלַת מוֹסְפִין כָּל הַיּוֹם' שֶׁתְּרֵי קָרְבָן מוֹסְפִין קָרֵב וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: עַד שֶׁבַע שְׁעוֹת, שֶׁתְּרֵי קָרְבָן שֶׁל מוֹסֵף קָרֵב וְהוֹלֵךְ עַד שֶׁבַע שְׁעוֹת.

ב. וְאֵיזָה הִיא מִנְחָה גְדוֹלָה? מִשֵּׁשׁ שְׁעוֹת וּמִחֻצָּה וּלְמַעְלָה. וְכַמּוֹה הוּא פֶּלֶג הַמִּנְחָה? אַחַת עֶשְׂרֵה שְׁעוֹת חֹסֵר רְבִיעַ. תַּפְלַת הָעֶרֶב –

אין לה קבע. רבי יוסי אומר: עת נעילת שערים. אמר רבי אלעזר בר יוסי: אבא היה מתפלל עם נעילת שערים. המתפלל תפלת המוספין, בין מושקרב תמיד של שחר, בין עד שלא קרב תמיד של שחר – יצא.

ג. רבי יהודה אומר: אם שגורה תפלתו בפיו – סימן יפה הוא לו. ואם לאו – סימן רע הוא לו.

ד. הוא אומר: כל שרוח הבריות נוחה הימנו – רוח המקום נוחה הימנו. וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו – אין רוח המקום נוחה הימנו. כל שרוח עצמו נוחה בשלו – סימן יפה לו. אין רוח עצמו נוחה בשלו – סימן רע לו.

ה. בן עזאי אומר: כל שלקה בגופו מפני חמתו – סימן יפה לו. כל שלקה בחמתו מפני גופו – סימן רע לו. הוא היה אומר: כל שנטרפה דעתו מפני חמתו – סימן יפה לו. וכל שנטרפה חמתו מפני דעתו – סימן רע לו:

ו. המתפלל – צריך שיכוון את לבו. אבא שאול אומר: סימן לדבר, (תהלים י, יז): "תכין לבם תקשיב אזנך":

ז. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: בְּשִׁתְּיָהּ רַבִּי עֲקִיבָה מִתְּפַלֵּל עִם הַצְּבוּר – הִיָּה מִקְצֵר בְּפָנָי בְּלֵן. בְּשִׁתְּיָהּ מִתְּפַלֵּל בֵּינוּ לְבֵין עֲצָמוֹ – הִיָּה אָדָם מִנִּיחוֹ בְּצַד זֶה וּבָא וּמִצָּאוֹ בְּצַד אַחֵר, מִפְּנֵי הַכְּרִיעוֹת וְהַשְּׁתַּחֲוִיּוֹת שֶׁהִיָּה עוֹשֶׂה:

ח. יָכוֹל יִתְפַּלֵּל כָּל הַיּוֹם בְּלוֹ? כָּבֵר פֶּרֶשׁ דְּנִיָּאל (דְּנִיָּאל ג, יא): "וְזִמְנִין תִּלְתָּהּ בְּיוֹמָא הוּא בְּרַךְ עַל בְּרוּכֵי". יָכוֹל יִתְפַּלֵּל לְכָל רוּחַ שִׁירְצָה? תִּלְמוּד לֹאֵמַר (שָׁם): "וְכוּיִן פְּתִיחוֹן לָהּ בְּעֵלִיתָהּ נֶגְדַּ יְרוּשָׁלַם". יָכוֹל מִשְׁבָּא לַגּוֹלָה הוּחַלָּה? תִּלְמוּד לֹאֵמַר (שָׁם): "כָּל קָבֵל דִּי הוּא עֶבֶד מִן קִדְמַת דְּנָה":

ט. יָכוֹל יְהֵא מִשְׁמִיעַ קוּלוֹ בְּתַפְלָתוֹ? פֶּרֶשׁ בְּחִנְה (שְׁמוּאֵל א א, יג): "וְחִנְה הִיא מִדְּבַרְתַּ עַל לְבָהּ". יָכוֹל יְהֵא כּוֹלְלֵן בְּבַת אַחַת? פֶּרֶשׁ דּוּד (תְּהִלִּים נה, יח): "עָרַב וּבְקָר וְצִהָרִים". עָרַב – זֶה תַּפְלַת עַרְבִית. בְּקָר – זֶה תַּפְלַת שְׁחָרִית. וְצִהָרִים – זֶה תַּפְלַת מְנַחָה. יָכוֹל שׁוֹאֵל הוּא צָרְכִיו וְאַחֵר כֶּף מִתְּפַלֵּל וְיִסְתַּלֵּק? פֶּרֶשׁ שְׁלֹמֹה (מְלָכִים א ה, כח): "לְשִׁמְעֵ אֵל הַרְנָה וְאֵל הַתַּפְלָה". רְנָה – זֶה רְנָה, וְכֵן הוּא אֹמֵר (תְּהִלִּים לג, א): "רְנָנוּ צְדִיקִים בַּה'". תַּפְלָה – זֶה בְּקִשָּׁה:

י. אין אומרין דבר אחר 'אמת ויציב'. אבל אומרין דבר אחר תפלה אפלו כסדר ודוי יום הכפורים:

יא. ה'יה מחלף במקום סכנה ולסטים - מתפלל תפלה קצרה. איזו היא תפלה קצרה? רבי אלעזר אומר: 'עשה רצונך בשמים, ותן נחת ליראיך בארץ, והטוב בעיניך עשה; ברוך שומע תפלה'. רבי אלעזר בר צדוק אומר: 'שמע צעקת עמו ישראל, ועשה מהרה בקשתו; ברוך שומע תפלה'. אחרים אומרים: 'צרכי עמו ישראל מרבין ודעתו קצרה, יחי רצון מלפניך ה' אלהינו, שתתן לכל אחד ואחד צרכיו, ולכל גויה וגויה בדי מחסורה; ברוך שומע תפלה'. אמר רבי אלעזר בר צדוק: אבא ה'יה מתפלל תפלה קצרה בערבי שבתות, 'ומאחבתך ה' אלהינו'. ועל הכוס אומר: 'אשר קדש את יום השבת, ואינו חותם:

יב. כבוד יום כבוד לילה - כבוד יום קדם לכבוד לילה. אם אין לו אלא פוס אחד - קדשת היום קודמת לכבוד יום ולכבוד לילה. לילי שבתות ולילי ימים טובים - יש להם קדשת היום על הכוס, ויש להם הזכרת היום בכרפת המזון. שבת וראשי חודשים וחלו של מועד ויום טוב - יש בהם הזכרת היום בכרפת המזון, ואין להם קדשת היום על הכוס:

יג. לא הזכיר גבורות גשמים בתחית המתים, ולא שאלה בכרפת השנים – מחזירין אותו. לא אמר הבדלה ב'חונן הדעת' – אומרה על הכוס. ואם לא אמר – מחזירין אותו. רבי יוסי אומר: אף מי שלא הזכיר ברית בכרפת הארץ – מחזירין אותו:

יד. כל שאין בו מוסף, כגון: הנכה ופורים, ערבית, שחרית ומנחה – מתפלל שמונה עשרה ואומר מעין הפארע בהודאה. ואם לא אמר מעין הפארע – אין מחזירין אותו. וכל שיש בו מוסף, כגון: ראשי חודשים וזלו של מועד, שחרית ומנחה – מתפלל שמונה עשרה, ואומר קדשת היום בעבודה. רבי אליעזר אומר: בהודאה. ואם לא – מחזירין אותו. ובמוספין – מתפלל שבע, ואומר קדשת היום באמצע. שבת ויום הכפורים – מתפלל שבע, ואומר קדשת היום באמצע. רבן שמעון בן גמליאל ורבי יוחנן בן ברוקא אומרים: כל מקום שמתפלל שבע – אומרים קדשת היום באמצע:

טו. ויום טוב של ראש השנה שחל בשבת – בית שמאי אומרים: מתפלל עשר. ובית הלל אומרים: מתפלל תשע. יום טוב שחל להיות בשבת – בית שמאי אומרים: מתפלל שמונה. ואומר של שבת בפני עצמו, ושל יום טוב בפני עצמו, ומתחיל בשל שבת. ובית הלל אומרים: מתפלל שבע, מתחיל בשל שבת, ומסיים בשל

שבת, ואומר קדשת היום באמצע. רבי נתן אומר: אף הותם -
'ברוך מקדש את השבת וישראל והזמנים':

טז. סומא, ומי שאינו יכול לבנו את הרוחות - מכוונים לבן לפני
המקום ומתפללין, שנאמר (מלכים א ה, מד): "והתפללו אל ה'". הנה
עומד בחוצה לארץ - יבון את לבו כנגד ארץ ישראל, שנאמר (שם
פסוק מד): "והתפללו אל ה' דרך ארצם". הנה עומד בארץ ישראל -
יבון את לבו כנגד ירושלים, שנאמר (שם): "והתפללו אל העיר
הזאת". העומדים בירושלים - מתפללין כנגד בית המקדש, שנאמר
(שם): "והתפללו אל הבית הזה". העומדים במקדש - יבנו את לבן
כנגד בית קדשי הקדשים. שנאמר (שם): "והתפללו אל המקום הזה".
נמצאו: העומדין לצפון - פניהם לדרום. העומדים בדרום - פניהם
לצפון. העומדים במזרח - פניהם למערב. העומדים למערב -
פניהם למזרח. ונמצאו כל ישראל מתפללין למקום אחד:

יז. לא יעמוד אדם לא על גבי מטה, ולא על גבי כפא, ולא על גבי
ספסל, ולא על גבי מקום גבוה ויתפלל, שאין גבהות לפני המקום,
שנאמר (תהלים קל, א): "ממעמקים קראתיך ה'". אם היה זקן או חולה
- הרי זה מתר:

יח. הָיָה רֹכֵב עַל גְּבֵי הַחֲמוֹר, אִם יֵשׁ לוֹ מִי שְׂיֵאָחֵז אֶת הַחֲמוֹר – יֵרֵד לְמִטָּה וַיִּתְפַּלֵּל. וְאִם לֹא – יֵשֵׁב בְּמִקוּמוֹ וַיִּתְפַּלֵּל. רַבִּי אֲמַר: בֵּין כָּד וּבֵין כָּד – יִתְפַּלֵּל בְּמִקוּמוֹ, וּבִלְבָד שְׂיֵהָא לְבוּ מְכוּן:

יט. הָיָה מְשָׁכִים לְצֵאת לְדֶרֶךְ – נוֹטֵל שׁוֹפָר וְתוֹקֵעַ. לוֹלֵב וּמְנַעֵנֵעַ. מְגַלֵּה וְקוֹרֵא בְּהֵן. וּמִתְפַּלֵּל וְלִכְשִׁינִיֵּעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע – קוֹרֵא. וְכֵן מִי שֶׁהָיָה מְשָׁכִים לִישֵׁב בְּקֶרֶן אוֹ בַּסְּפִינָה – מְבִיאִין לוֹ לוֹלֵב וּמְנַעֵנֵעַ. מְגַלֵּה וְקוֹרֵא בְּהָ. וְלִכְשִׁינִיֵּעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע – קוֹרֵא. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אֲמַר: בֵּין כָּד וּבֵין כָּד – קוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע וּמִתְפַּלֵּל:

כ. הָיָה עוֹמֵד בְּסִרְטָיָא וּבְפִלְטָיָא⁴ – הָרִי זֶה עוֹבֵר. פְּנֵי חֲמוֹר וּפְנֵי חֲמֹר וּפְנֵי קֶדֶר – אֵינּוּ מְפָסִיק. אָמְרוּ עָלָיו עַל רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוּסָא: שְׁהָיָה עוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל, נִשְׁכּוּ עֲרוּד – וְלֹא הִפְסִיק. הֲלָכּוּ תַלְמִידָיו וּמִצְאוּ מֵת עַל פֵּי חוּרוֹ. אָמְרוּ: אֵזִי לוֹ לְאָדָם שֶׁנִּשְׁכּוּ עֲרוּד, אֵזִי לוֹ לְעֲרוּד שֶׁנִּשְׁכּוּ לְבֵן דּוּסָא:

כא. אֵין עוֹמְדִין לְהִתְפַּלֵּל לֹא מִתּוֹךְ שִׁיחָה, וְלֹא מִתּוֹךְ שְׁחוּק, וְלֹא מִתּוֹךְ קִלּוֹת רֵאשׁ, וְלֹא מִתּוֹךְ דְּבָרִים בְּטִלִּים, אֲלֵא מִתּוֹךְ דְּבַר שֶׁל

⁴ רְחוּבוֹת גְּדוּלִים שֶׁהֵם רְשׁוֹת הַרְבִּים.

חכמה. וכן לא יפטר אדם מחברו, לא מתוך שיחה, ולא מתוך שחוק, ולא מתוך דברים בטלים, ולא מתוך קלות ראש, אלא מתוך דבור של חכמה. שכן מצינו בנביאים הראשונים, שפימו את דבריהם בדברי שבח ותנהומין:

כב. הכותב את השם, אפלו המלך שואל בשלמו – לא ישיבנו. היה כותב המשה שמות או ששה, בין שגמר אחד מהם – משיב שאלת שלום:

כג. מקום שנהגו לומר ברבת אבלים בשלש – אומרים בשלש. בשתיים – אומרים בשתיים. אחת – אומרים אחת. מקום שנהגו לומר ברבת אבלים בשלש – כולל את הראשונה בתחית המתים, וחותרם בה מתיה המתים. שניה – בתנהומי אבלים וחותרם בה מנחם עמו בעירו. שלישית – בגמילות חסדים, ואינו חותרם:

כד. המפטיר בבית עולמים – אינו חותרם:

כה. שמונה עשרה שאמרו חכמים – בנגד שמונה עשרה אנפרות שב'הבו לה' בני אלים. וכולל של מינים בשל פרושין. ושל גרים בשל זקנים. ושל דוד בירושלים. ואם אמר אלו לעצמן ואלו לעצמן – יצא:

כו. עוֹנֵין אָמֵן אַחַר יִשְׂרָאֵל הַמְּבָרָה, וְאֵין עוֹנֵין אָמֵן אַחַר בּוֹתֵי הַמְּבָרָה, עַד שִׁישְׁמַע כָּל הַבְּרָכָה בְּלָהּ:

יוֹם רְבִיעִי, יח תמוז

מַסְפַּת בְּרָכוֹת פֶּרֶק רְבִיעִי

א. לֹא יִטַּעַם אָדָם בְּלוֹם עַד שִׁיבְרָה, שְׁנֹאֲמַר (תהלים כד, א): "לֹחַ הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ". הַנְּהַנְה מִן הָעוֹלָם הַזֶּה בְּלֹא בְּרָכָה – מַעַל, עַד שִׁיתִירוּ לוֹ כָּל הַבְּרָכוֹת. לֹא יִרְחֵץ אָדָם פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו – אֲלֵא לְכַבּוֹד קוֹנְהוֹ, שְׁנֹאֲמַר (משלי טז, ד): "כָּל פֶּעַל ה' לְפִעֲנָהוּ":

ב. דְּבַשׁ תִּמְרוֹם, וְיֵין תַּפּוּחִים, וְחֶמֶץ סַתְּוִנִּית⁵ – מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם בְּדַרְדָּרָה שְׁמֵבָרְכִין עַל הַמּוֹרִים⁶:

ג. יֵין חַי – מְבָרְכִין עָלָיו: 'בּוֹרֵא פְּרֵי הָעֵץ, וְנוֹטְלִין הֵימֵנוּ לְיָדַיִם. נָתַן לְתוֹכּוֹ מַיִם – מְבָרְכִין עָלָיו: 'בּוֹרֵא פְּרֵי הַגֶּפֶן, וְנוֹטְלִין הֵימֵנוּ לְיָדַיִם;

⁵ שאין רגילות להגמר עד הסתיי, ורגילים לעשות מהם חמץ.

⁶ ציר דגים.

דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים: אחד זה ואחד זה – מברכין עליו: 'בורא פרי הגפן', ואין נוטלין הימנו לידים:

ד. הביאו לפני מיני תרנימא⁷ – מברך עליהן: 'בורא מיני פסנין':

ה. על הזרעים הוא אומר: 'בורא מיני זרעים'. על הדשאים הוא אומר: 'בורא מיני דשאים'. ועל הירקות הוא אומר: 'בורא פרי האדמה'. רבי יהודה אומר: 'ברוך מצמיח האדמה בדרך'. רבי מאיר אומר: אפלו ראה את הפת, ואמר: 'ברוך שברא את הפת זו, כמה נאה פת זו!' – הרי זו ברכתה. אפלו ראה תאנים, ואמר: 'ברוך מי שברא תאנים הללו, כמה נאות הן!' – זו היא ברכתן. רבי יוסי אומר: כל המושגה ממטבע שטבעו חכמים בברכות – לא יצא. רבי יהודה אומר: כל שגשתנה מבריתו ולא שנה ברכתו – לא יצא:

ו. תכוסם את החטים – מברך עליהן: 'בורא מיני זרעים'. אפאן ובשלקן, בזמן שהפרוסות קימות – מברך עליהן: 'תמוציא להם מן הארץ' ושלא ברכות. אין הפרוסות קימות – מברך עליהן: 'בורא מיני מזונות', ומברך ברכה אחת מעין שלש, אחריהן:

⁷ מאכל העשוי מחמשת המינים.

ז. הכוּסם אֶת הָאָרֶז - מְבַרֵךְ עֲלֵיהֶן: 'בּוֹרֵא פְּרֵי הָאֲדָמָה'. אֲפָאָן וּבְשֻׁלָן, אֵף עַל פִּי שְׁהַפְרוּסוֹת קִימוֹת - מְבַרֵךְ עֲלֵיהֶן: 'בּוֹרֵא מִיַּי מְזוֹנוֹת'. וְאִין מְבַרֵךְ עֲלֵיהֶן כְּלוּם אַחֲרֵיו. זֶה הַכֶּלֶל: כָּל שְׁתַּחֲלֹתוֹ הַמוֹצֵיא - מְבַרֵךְ אַחֲרָיו שְׁלֹשׁ בְּרֵכוֹת:

ח. פִּיצֵד סֵדֵר הַסְּעוּדָה? אֹרְחִין נְכַנְסִין וְיוֹשְׁבֵין עַל גְּבֵי סַפְסָלִים וְעַל גְּבֵי קַתְדֵרָאוֹת, עַד שְׁיִכְנְסוּ בְּלֵן. נְכַנְסוּ בְּלֵן, וְנָתְנוּ לָהֶם לֵידִים - כָּל אֶחָד וְאֶחָד נוֹטֵל יָדוֹ אַחַת. מְזוּגוּ לָהֶם אֶת הַכּוּס - כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְבַרֵךְ לְעִצְמוֹ. הַבֵּיאוּ לָהֶם פְּרָפְרִיּוֹת - כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְבַרֵךְ לְעִצְמוֹ. עַלֹּו וְהַסְבּוּ, נָתְנוּ לָהֶם לֵידִים, אֵף עַל פִּי שְׁנוֹטֵל יָדוֹ אַחַת - נוֹתֵן לְשֵׁתֵי יָדָיו. מְזוּגוּ לָהֶם אֶת הַכּוּס, אֵף עַל פִּי שְׁבַרְךָ עַל הָרֵאוּשׁוֹנָה - מְבַרֵךְ עַל הַשְּׁנִיָּה, וְאֶחָד מְבַרֵךְ לְכֻלָּם. הַבֵּיאוּ לַפְּנִיָּהם פְּרָפְרִיּוֹת, אֵף עַל פִּי שְׁבַרְךָ עַל הָרֵאוּשׁוֹנָה - מְבַרֵךְ עַל הַשְּׁנִיָּה, וְאֶחָד מְבַרֵךְ לְכֻלָּן. הַבֵּיאוּ לְאַחַר שְׁלֹשׁ פְּרָפְרִיּוֹת - אִין לְאֹרְחִים רְשׁוֹת לְכַנְס. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מִנְהַג גְּדוֹל הָיָה בִירוּשָׁלַיִם, פּוֹרְסִין מִטְּפָחוֹת עַל גְּבֵי פֶתַח, בְּזִמְן שְׁהַמְטְפָחוֹת פְּרוּסִים - אֹרְחִין נְכַנְסִין. נִסְתַּלְקוּ - אִין רְשׁוֹת לְאֹרְחִין לְכַנְס. וְעוֹד מִנְהַג אַחַר הָיָה בִירוּשָׁלַיִם: מוֹסֵר סְעוּדָה לַטְּבַח, נִתְקַלְקַל דְּבַר בַּסְּעוּדָה - עוֹנְשִׁין אֶת הַטְּבַח. הַכֵּל לְפִי כְבוֹד בַּעַל הַבַּיִת, וְהַכֵּל לְפִי הָאֹרְחִין:

ט. הלכה בפעודה: יוצא להטיל מים – נוטל ידו אחת. יוצא לרצות את חברו והפליג – נוטל שתי ידיו. להיכן הוא נוטל? בא ומיסב במקומו ונוטל המטפח⁸, ומחזר על האורחין:

י. שאלו את בן זומא: מפני מה, בא להן וין בתוך המזון – כל אחד ואחד מכרף לעצמו? אמר להם: מפני שאין בית הבליעה פנוי. הביאו לו ארו ויין – מכרף על הארו ופטר את היין. צנזן ונובלות – מכרף על הצנזן ופטר את הנובלות. מליח ופרוסה – מכרף על המליח ופטר את הפרוסה. רבי חנינא בן גמליאל אומר: מליח הבא בתחלה לפני המזון, ופת הבא עם המליח לאחר המזון – טעונה ברכה לפנייה ולאחריה. רבן שמעון בן גמליאל אומר: פרוסות – סימן גדול לאורחין, כל זמן שהאורחין רואין את הפרוסות – יודעין שדבר אחר בא לאחריה. כבר שלם – יודעין שאין דבר אחר בא לאחריה:

יא. דגן וקטניות – מכרכין על הדגן שהוא מן המבחר. כיצד? שלמה של גלוסקין⁹ ושלמה של בעל הבית – מכרף על שלמה של

⁸ יש גורסים 'חטפית', והוא חפץ שיוצקים ממנו על הידים, ומחזירו על האורחים, ואומר: אולי יש בכם אחד הראוי למול הידים, והכל כדי להודיע שנטל זה ידיו.

⁹ פת של נחתום שעושה למכור והיא חשוכה משל בעל הבית.

גְּלוּסְקִין. פְּרוּסָה שֶׁל גְּלוּסְקִין וְשִׁלְמָה שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת – מְבַרְרָה עַל הַשִּׁלְמָה שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. פֶּת הַטִּיֵּן וּפֶת שְׁעוּרֵינ – מְבַרְרָה עַל שֶׁל הַטִּיֵּן. פְּרוּסָה שֶׁל הַטִּיֵּן וְשִׁלְמָה שֶׁל שְׁעוּרִים – מְבַרְרָה עַל פְּרוּסָה שֶׁל הַטִּיֵּן. פֶּת בְּסֻמִּין וּפֶת שְׁעוּרֵינ – מְבַרְרָה עַל שְׁעוּרִים. וְהִלָּא בְּסֻמִּין יִפִּין מִן הַשְּׁעוּרֵינ? אֵלֶּא שְׁהַשְּׁעוּרֵינ מִמִּין שְׁבַעְיָה, וְהַבְּסֻמִּין אֵינָם מִמִּין שְׁבַעְיָה. זֶה הַכֶּלֶל: כָּל שְׁהוּא מִין שְׁבַעְיָה וּמִין דָּגָן – רַבֵּן גְּמְלִיאֵל אָמַר: מְבַרְרָה אַחֲרָיו שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת. וְחֻכְמִים אָמְרִים: בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין שְׁלֹשׁ:

יב. מַעֲשֵׂה בְּרַבֵּן גְּמְלִיאֵל וְזֻקְנִים שֶׁהָיוּ מְסַבִּין בִּירֵיחוֹ, הֵבִיאוּ לַפְּנִיָּהם בּוֹתְבוֹת וְאַכְלוּם, וְנָתַן רַבֵּן גְּמְלִיאֵל רְשׁוֹת לְבִרְרָה, קָפִץ רַבִּי עֲקִיבָה, וּבִרְרָה בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין שְׁלֹשׁ. אָמַר לוֹ רַבֵּן גְּמְלִיאֵל: עֲקִיבָה! מַה לָּךְ אַתָּה מְכַנֵּים רֵאשִׁיף בֵּין הַמַּחֲלָקֶת? אָמַר לוֹ: לַמְדַתְּנוּ רַבְּנוּ: "אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטּוֹת", אַף עַל פִּי שְׁאַתָּה אָמַר כָּךְ, וְחֻבְרִיךָ אָמְרִים כָּךְ – הִלָּכָה בְּדַבְרֵי הַמְּרַבִּין:

יג. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר מִשּׁוּם רַבֵּן גְּמְלִיאֵל: כָּל שְׁהוּא מִין שְׁבַעְיָה וְאֵינוֹ מִין דָּגָן, אִם מִין דָּגָן וְלֹא עֲשָׂאוּ פֶת – רַבֵּן גְּמְלִיאֵל אָמַר: מְבַרְרָה אַחֲרָיו שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת. וְחֻכְמִים אָמְרִים: בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין שְׁלֹשׁ. כָּל שְׁאֵינוֹ מִשְׁבַּעַת הַמִּינִין וְלֹא מִמִּין דָּגָן, כְּגוֹן פֶּת אֲרֵז וּפֶת דַּחֵן – רַבֵּן

גמליאל אומר: ברכה אחת מעין שלש. ותכמים אומרים: אין מברכין בלום:

יד. מעשה ברבי טרפון שהיה יושב בצלו של שוכף בשבת במנחה, הביאו לפניו דלי של צונן, אמר להן רבי טרפון לתלמידיו: השוטה מים לצמאוי כיצד מברך? אמרו לו: למדתנו רבנו. אמר להם: 'בורא נפשות וחסרונן'. אמר להן: אשאל¹⁰? אמרו לו: למדנו רבנו. אמר להן: הרי הוא אומר (בראשית לו, כה): "וישבו לאכל לחם וגו'" – והלא אין דרכן לערביים להיות נושאים אלא עורות ריח רע ועטרן? אלא שנתנו את הצדיק החוא בין דברים החכיבין. והלא דברים קל והמר, ומה אם בשעת פעמן של צדיקים – הקדוש ברוך הוא מרחם עליהן, בשעת הרחמים – על אחת כמה וכמה:

טו. פיוצא בו, (ויקרא י, ח): "ויקרבו וישאם בכתנתם". והלא דברים קל והמר, ומה בשעת פעם של צדיקים – מרחמין עליהן, בשעת הרחמים – על אחת כמה וכמה. פיוצא בו (מלכים א יג, כה): "לא אכל האריה את הנבלה ולא שבר את החמור". ומה אם בשעת פעמן וכו':

¹⁰ אפתח עוד בדבר הלכה?

טז. אָמַר לָהֶם: אֲשָׁאֵל? אָמְרוּ לוֹ: לַמִּדְנֵו רַבְנֵנוּ. אָמַר לָהֶם: מִפְּנֵי מַה זָכָה יְהוּדָה לְמַלְכוּת? אָמְרוּ לוֹ: מִפְּנֵי שֶׁהוּדָה בְּתָמָר. מַעֲשֵׂה בְּאַרְבָּעָה זְמָנִים שָׁהִיו יוֹשְׁבֵי בְּבֵית שַׁעַר שֶׁל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ; אֶלְעָזָר בֶּן מִתְיָא, חֲנִינְיָא בֶּן חֲכִינְיָא, וְשִׁמְעוֹן בֶּן עֲזַאִי, וְשִׁמְעוֹן הַתִּימְנִי. וְהָיוּ עֹסְקִין בְּמַה שִׁשְׁנָה לָהֶן רַבִּי טְרַפּוֹן. אָמַר לָהֶן רַבִּי עֲקִיבָא: מִפְּנֵי מַה זָכָה יְהוּדָה לְמַלְכוּת? מִפְּנֵי שֶׁהוּדָה בְּתָמָר. הוֹסִיפוּ הֵן מַעֲצָמוֹן: (א"ב טו, יח-יט): "אֲשֶׁר חֲכָמִים יִגִּידוּ וְלֹא כַחֲדוֹ מַאֲבֹתָם; לָהֶם לְבָדָם נִתְּנָה הָאֲרִיץ": אָמַר לָהֶם: וְכִי נֹתְנִין שָׂכָר עַל הַעֲבָרָה? אָמְרוּ לוֹ: אֵלֹא מִפְּנֵי מַה זָכָה יְהוּדָה לְמַלְכוּת? מִפְּנֵי שֶׁהֲצִיל אֶת אֶחָיו מִן הַמִּיתָה, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית לו, כז): "וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל אֶחָיו מַה בַּצַּע" וְגו'. וְכַתִּיב (שם שם כז): "לָבוּ וְנִמְכְּרֵנוּ לַיִשְׁמַעֲאֵלִים". אָמַר לָהֶן: דִּיָּה לְהַצֵּלָה שֶׁתִּכְפַּר עַל הַמְּכִירָה. אֵלֹא מִפְּנֵי מַה זָכָה יְהוּדָה לְמַלְכוּת? מִפְּנֵי הָעֲנָוָה, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית מו, לג): "וַיַּעֲתָה וַיֵּשֶׁב נָא עַבְדְּךָ". אַף שָׂאוֹל לֹא זָכָה לְמַלְכוּת אֵלֹא מִפְּנֵי הָעֲנָוָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוּאֵל-א ט, ה): "פֶּן יִחַדֵּל אָבִי מִן הָאֲתוֹנוֹת וְדָאָג לָנוּ" – שֶׁקָּל עַבְדּוֹ בּוֹ. אֲבָל שְׁמוּאֵל אִינוּ בֶּן, אֵלֹא (שְׁמוּאֵל-א י, ב): "נָטַשׁ אָבִידָה אֶת דְּבָרֵי הָאֲתוֹנוֹת וְדָאָג לָכֶם לֵאמֹר מַה אַעֲשֶׂה לְבָנִי" – שֶׁהוּא בּוֹרַח מִן הַשְּׂרָרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוּאֵל-א י, כב): "וַיִּשְׁאַלוּ עוֹד בְּה' הַבָּא עוֹד הֲלֵם אִישׁ, וַיֹּאמֶר ה' הִנֵּה הוּא נִהְבָּא אֶל הַפְּלִיִּים", אָמַר לָהֶם: וְלֹא עָרַב הוּא? וְסוּפוֹ שֶׁל עָרַב לְצֹאת יָדֵי

ערבותו. אלא מפני מה זכה יהודה למלכות? אמרו לו: למדנו רבנו. אמר להם: מפני שקדש שמו של הקדוש ברוך הוא, שבשעלו שבטים ועמדו על תים, זה אומר: 'אין אני יורד'. וזה אומר: 'אין אני יורד תחלה', קפץ שבטו של יהודה ויורדו בתחלה, וקדשו שמו של הקדוש ברוך הוא. ועל אותה השעה הוא אומר (תהלים סט, ב): "הושיעני אלהים כי באו מים עד נפש" וגו', וכן הוא אומר (תהלים קיד, א): "בצאת ישראל ממצרים וגו' היתה יהודה לקדשו", יהודה קדש שמו של הקדוש ברוך הוא על תים – לקד זכה, ונעשו ישראל ממלכותיו:

י. עקרו להביא את החתן ואת הפלה, הניחו שם זקן או חולה – אין צריכין לברך למפרע. ובשמן חוזרין – אין צריכין לברך לכתחלה. לא הניחו שם זקן או חולה – צריכין לברך למפרע. ובשמן חוזרין – צריכין לברך לכתחלה:

יח. בעל הבית שהיה מסב ואוכל, קראו חברו לדבר עמו – אין צריך לברך למפרע. ובשהוא חוזר אין צריך לברך לכתחלה. הפליג – צריך לברך למפרע. ובשהוא חוזר – צריך לברך לכתחלה:

יט. פועליו שהיו עודרין בתאנים, וגודרין בתמרים, ומוסקין בייתים, אף על פי שמפסיקין ואוכלין, מפסיקין ואוכלין - אין צריך לברך למפרע. וכשתן חוזרין - אין צריכין לברך לכתחלה. הפליגו - צריכין לברך למפרע. וכשתן חוזרין - צריכין לברך לכתחלה:

יום חמישי, יח תמוז

מסכת ברכות פרק חמישי

א. לא יאכל אדם ערב שבת מן המנחה ולמעלה, כדי שיכנס לשבת בתאוה; דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר: אדם אוכל והולך עד שתחשך. מפסיקין לשבתות; דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר: אין מפסיקין:

ב. מעשה ברבן שמעון בן גמליאל, ורבי יהודה, ורבי יוסי, שהיו מסבין בעבו, וקדש עליהם היום. אמר לו רבן שמעון בן גמליאל לרבי יוסי ברבי: רצונך ונפסיק לשבת? אמר לו: 'בכל יום אתה מחבב דברי בפני יהודה, עכשו אתה מחבב דברי יהודה בפני,

(אסתר ז, ח): "הגם לכבוש את המלכה עמי בבית?"! אמר לו: 'אם בן, לא נפסק, שמוא תקבע הלכה לדורות'. אמרו: לא זזו משם, עד שיקבעו הלכה ברבי יוסי:

ג. היו מסבין, וקדש עליהם היום – עוקרין ומביאין כוס של יין, ואומרין עליו קדשת היום; דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר: אוכל והולך עד שתחשף:

ד. גמרו מזגו לו כוס ראשון – מברך עליו ברפת המזון, ומזכיר של שבת בברפת המזון. ובשני – אומר עליו קדשת היום:

ה. ביצד סדר ההסבה? בזמן שהן שתי מפות, גדול – מיסב בראש של ראשונה. ושני לו – למטה הימנו. ובזמן שהן שלש מפות, גדול – מסב באמצעית. שני לו – למעלה הימנו. שלישי לו – למטה הימנו. כך היו מסדרין והולכין:

ו. ביצד סדר נטילה? עד חמשה – מתחילין מן הגדול. מתחשה ואילך – מתחילין מן הקטן, עד שמוגיע לחמשה, וחוזר ומתחיל מן הגדול. ולמקום שמים אחרונים חוזרין – שם ברכה חוזרת:

ז. סדר למזיגת הכוס: בתוך המזון – מתחיל מן הגדול. אחר המזון – מתחילין מן המברך. רצה לחלק כבוד לרבו, או למי שגדול ממנו – הרשות בידו:

ח. שנים – ממתנין זה את זה בקערה. שלשה – אין ממתנין. המברך – פושט ידו ראשון. רצה לחלק כבוד לרבו, או למי שגדול ממנו – הרשות בידו:

ט. לא ישוף אדם מן הפרוסה ויחזירנה בקערה, מפני סכנת נפשות:

י. לא ישתה אדם מן הכוס ויתננו לחברו, לפי שאין דעת הכריות שוות:

יא. אהד משמש את השנים – הרי זה אוכל עמהן. שלשה – אינו אוכל עמהן עד שיתנו לו רשות:

יב. בא להם מתיקה בתוך המזון – מברך על המזון ופטר את המתיקה:

יג. רבי מנא אומר משום רבי יהודה: פת הבאה בכסנין אחר המזון – טעינה ברכה לפנייה ולאחריה:

יד. מים ראשונים - רשות. אחרונים - חובה. מים ראשונים - מפסיק. אחרונים - אינו מפסיק:

טו. הכל חיבין בכרפת המזוז, כהנים לויים וישראלים, וגרים ועבדים משחררין, חללין וממזרין, נתינין, סרים אדם, סרים חמה, פצוע דבא וקרית שפכה - פלן חיבין, ומוציאין את הרבים ידי חובתן. טומטום ואנדרוניום - חיבין, ואין מוציאין את הרבים ידי חובתן:

טז. אנדרוניום - מוציא את מינו, ואינו מוציא שאינו מינו. טומטום - אינו מוציא, לא את מינו ולא את שאינו מינו:

יז. מי שחציו עבד וחציו בן חורין - אינו מוציא, לא את מינו ולא את שאינו מינו:

יח. נשים ועבדים וקטנים - פטורין, ואין מוציאין את הרבים ידי חובתן. באמת אמרו: אשה - מברכת לבעלה. וכן - מברך לאביו. עבד - לרבו:

יט. קטן שהביא שתי שערות - מזמנין עליו. ושלא הביא שתי שערות, שייכול לאכל פזית - מזמנין עליו, ושאינו יכול לאכול פזית - אין מזמנין עליו. ואין מדקדקין בקטן:

ב. בין שאמר: 'נברך' בין שאמר: 'ברכו' – אין תופסין אותו על כך. הנקדנין – תופסין אותו על כך. בעשרים – נחלקו, ובלבד שלא יהא בהן אחד שמפמירין אותו מן הזמון:

בא. רבן שמעון בן גמליאל אומר: עלו והסבו, אפלו לא טבל עמהם אלא בציר – מומנין עליו:

בב. עובד פוכבים המברך בשם – עונין אחריו אמן. פותי המברך בשם – אין עונין אחריו אמן, עד שישמע את הברכה פלה:

בג. תיה מקריב זבחים בירושלים, אומר: 'ברוך שהגיענו לזמן תוה'. בש הוא מקריבם, אומר: 'ברוך אתה ה' אשר קדשנו במצותיו וצונו להקריב זבחים'. בש הוא אוכלם, אומר: 'ברוך אתה ה' אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכל זבחים':

כד. עשרה שהיו אוכלין, אף על פי שפלן אוכלין מכפר אחד – פל אחד ואחד מברך לעצמו. ישבו לאכל, אף על פי שפל אחד ואחד אוכל מכפרו – אחד מברך לכלן:

כה. פועלין שהיו עושין מלאכה אצל בעל הבית – הרי אלו מברכין לאחריה שתיים. פיצד? מברך ברכה ראשונה בתקנה, כולל שניה

של ירושלים בשל ארץ, וחותם בשל ארץ. במה דברים אמורים?
 בעושיין בשכרן. אבל אם היו עושיין עמו בפעודה, או שהיה בעל
 הבית מיסב עמם - הרי אלו מברכין בתקנן. ארבעה דברים שבין
 בית שמואי ובית הלל בפעודה, בית שמואי אומרים: מברך על היום
 ואחר כך מברך על תנין, שהיום גורם ליין שיבא, וכבר קדש היום
 ועדין לא בא. ובית הלל אומרים: מברך על תנין ואחר כך מברך על
 היום, שתנין גורם לקדשה שתאמר. דבר אחר: ברפת תנין - תדיר,
 וברפת היום - אינו תדיר, תדיר ושאינו תדיר - תדיר קדם. ותלכה
 בבית הלל:

כו. בית שמואי אומרים: נוטלין לידים ואחר כך מוזגין את הכוס.
 שאם אתה אומר מוזגין תחלה את הכוס, שמוא נטמאו משקין
 שבאחורי הכוס מחמת ידיו, ויהזרו ויטמאו את הכוס. ובית הלל
 אומרים: אחורי הכוס לעולם טמאין. דבר אחר: אין נטילת ידים
 אלא סמוך לפעודה:

כז. מוזגין את הכוס ואחר כך נוטלין לידים. שאם אתה אומר
 נוטלין תחלה, שמוא ויטמאו משקין של ידים מחמת הכוס, ויהזרו
 ויטמאו את הידים. אלא מוזגין את הכוס ואחר כך נוטלין לידים:

כח. בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים: מְקַנְחֵ יָדוֹ בַּמַּפָּה וּמְנִיחָהּ עַל הַשֻּׁלְחָן. שְׂאֵם אֶתְּהָ אוֹמֵר עַל הַכֶּסֶת, שְׂמַאי נִטְמָאוּ מִשְׁקִין שְׁבַמְפָּה מִחֻמּוֹת הַכֶּסֶת, וַיִּחְזְרוּ וַיִּטְמָאוּ אֶת הַיָּדִים. וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים: סִפֵּק מִשְׁקִים לַיָּדִים – טָהוֹר. דָּבָר אַחֵר: אִין נְטִילָה לְחֵלִין מִן הַתּוֹרָה, אֵלֶּא מְקַנְחֵ יָדוֹ בַּמַּפָּה וּמְנִיחָהּ עַל הַכֶּסֶת, שְׂאֵם אֶתְּהָ אוֹמֵר עַל הַשֻּׁלְחָן, שְׂמַאי וַיִּטְמָאוּ מִשְׁקִין שְׁבַמְפָּה מִחֻמּוֹת הַשֻּׁלְחָן, וַיִּחְזְרוּ וַיִּטְמָאוּ אֶת הָאוֹכְלִין:

כט. בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים: מְכַבְּדִין אֶת הַבַּיִת מִפְּנֵי אֶבּוּד אוֹכְלִין, וְאַחֵר כֶּף נוֹטְלִין לַיָּדִים. וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים: הָיָה שְׂמֹשׁ תִּלְמִיד חָכָם וּמְלַקְטָ פְּרוּרִין שְׂיֵשׁ בְּהֵן בַּיִת – נוֹטְלִין לַיָּדִים, וְאַחֵר כֶּף מְכַבְּדִין אֶת הַבַּיִת:

ל. הַבֵּיאוּ לְפָנָיו שְׁמֵן וַיִּין – בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים: כּוֹס וַיִּין – בְּשִׂמְאָלוֹ. וְשְׁמֵן עָרֵב – בִּימִינוֹ. מְבָרַךְ עַל הַשְּׂמֹן, וְאַחֵר כֶּף מְבָרַךְ עַל הַיִּין. וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים: אוֹחֹז הַיִּין – בִּימִינוֹ. וְהַשְּׂמֵן – בְּשִׂמְאָלוֹ. מְבָרַךְ עַל הַיִּין וְשׁוֹתֵהוּ, וְחוֹזֵר וּמְבָרַךְ עַל הַשְּׂמֵן וְטוֹחֵה בְּרֹאשׁ הַשְּׂמֹשׁ. אִם הָיָה שְׂמֹשׁ תִּלְמִיד חָכָם – טָחוּ בַּכֶּתֶל, לְפִי שְׂאִין שְׁבַח לְתִלְמִיד חָכָם שְׂיֵצֵא לְשׁוּק כְּשֶׁהוּא מְבַשֵּׂם:

לא. אמר רבי יהודה: לא נחלקו בית שמואי ובית הלל על ברבת המזון שבתחלה, ועל הבדלה שבפסוק. ועל מה נחלקו? על המאור ועל הבשמים, שבית שמואי אומרים: על המאור ואחר כך הבשמים. ובית הלל אומרים: בשמים ואחר כך מאור:

לב. הנכנס לביתו במוצאי שבת – מברך על תיין ועל המאור ועל הבשמים, ואחר כך אומר הבדלה. ואם אין לו אלא פוס אחד – מניחו אחר המזון ומשלושן בלן לאחריו. ואומר הבדלה: במוצאי שבת, ובמוצאי יום טוב, ובמוצאי יום הכפורים, ובמוצאי שבת ליום טוב, ובמוצאי יום טוב לחלו של מועד. הרגיל – אומר הבדלות הרבה. ושאינו רגיל – אומר אחת או שתיים:

לג. בית המדרש, בית שמואי אומרים: אחד מברך לבלן. ובית הלל אומרים: כל אחד ואחד מברך לעצמו:

לד. היה לו גר טמון בחיקו או בפנס, או שראה את השלהבת ולא נשתמש לאורה, או נשתמש לאורה ולא ראה השלהבת – אינו מברך עליה עד שיראה את השלהבת ומשתמש לאורה:

לה. עששית שלא כבתה – מברך עליה. גר של נכרי – אינו מברך עליה. ישראל שהדליק מנכרי, ונכרי שהדליק מישראל – מברך

עליה. מאימתי מברך? משתחשף. לא ברך משתחשף – יברך כל הלילה. לא ברך כל הלילה – לא יברך מעתה:

לו. האש והפלאים – אינן מששט ימי בראשית, אבל עלו במחשבה מששט ימי בראשית. רבי יוסי אומר: אש גיהנם שנבראת ביום שני – אינה כבתה לעולם, שנאמר (ישעיה סו, כד): "ואשם לא תכבה". האש והבשמים שבמרחץ – אינו מברך עליהן:

לו. היה עומד בהנות של בשמים כל היום – אינו מברך אלא פעם אחת. היה נכנס ויוצא נכנס ויוצא – מברך על כל פעם ופעם:

יום שישי, יח תמוז

מסכת ברכות פרק שישי

א. ברכת הזמון¹¹ מן התורה, שנאמר (דברים ה, י): וּאֲכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ וּבִרְכַתְּ – זו ברכת הזמון. וּבִרְכַתְּ אֶת חַי אֱלֹהֶיךָ – זו ברכה

¹¹ נסח אחר: 'המזון'.

ראשונה. על הארץ - זו ברכת הארץ. הטובה - זו ירושלים, וכן הוא אומר (דברים ג, כה): "הקהר הטוב הזה". אשר נתן לך - זה הטוב והמטיב:

ב. ומנין שפשם שאתה מברך לאהריו, כך אתה מברך לפניו? תלמוד לומר (דברים ה, י): "אשר נתן לך" - משעה שנתן לך. ומנין שאף על ההרים ועל הגבעות? תלמוד לומר: "על הארץ". ומנין שאף על התורה ועל המצוות? תלמוד לומר: אשר נתן לך, וילחלן הוא אומר (שמות כד, יב): "ואתנה לך את לוחות האבן":

ג. רבי אומר: מנין שפשם שאתה מברך על הטובה, כך אתה מברך על הרעה? תלמוד לומר: "אשר נתן ה' אלהיך". אשר נתן לך - דינה, בכל דין שדינה, בין במדת הטוב בין במדת הפרענות:

ד. הרוצה עבודה זרה בארץ ישראל, אומר: 'ברוך ארץ אפים'. מקום שנעקרה מפני עבודה זרה, אומר: 'ברוך שעקר עבודה זרה מארצנו, יהי רצון מלפני ה' שתעקר עבודה זרה בכל מקומות ישראל ותשיב לב עובדיה לעבדה'. ובחוצה לארץ - אין צריך לומר כן, מפני שרבה נכרים. רבי שמעון אומר: אף בחוצה לארץ - צריך

לומר בן, מפני שעתידין להתגיר, שנאמר (צפניה ג, ט): "אז אהפוך" וגו'.

ה. הרוצה אוכלוסין – אומר: 'ברוך חכם הרזים', שאין פרצופותיהן דומין זה לזה ואין דעתם שוות זה לזה. בן זומא ראה אוכלוסין בהר הבית, אומר: 'ברוך חכם הרזים, וברוך שברא כל אלו לשמשני'. כמה יגע אדם הראשון, ולא טעם מלונקא אחת, עד שחרש, וזרע, וקצר, ועמר, ודש, וזרה, וברר, וטחן, והרקיד, ולש, ואפה, ואחר כך אכל. ואני, עומד שחרית ומוציא כל אלו לפני. כמה יגע אדם הראשון? ולא לבש חלוק אחד, עד שגזז, ולבן, ונפיץ, וצבע, וטוה, וארג, ותפר, ואחר כך לבש. ואני, עומד שחרית ומוציא כל אלו לפני. כמה אמניות שוקדות ומשכימות. ואני, עומד שחרית ומוציא כל אלו לפני. וכן הנה בן זומא אומר: אורח טוב מה הוא אומר? זכור בעל הבית לטוב, כמה מיני יינות הביא לפנינו, כמה מיני גלסקאות הביא לפנינו, כמה מיני חשובות הביא לפנינו, כל מה שעשה – לא עשה אלא בשבילי. אורח רע מה הוא אומר? וכי מה אכלתי, לא פת אחת אכלתי? ולא חתיכה אחת אכלתי? לא בום אחד שתיתי? כל מה שעשה – לא עשה אלא בשביל אשתו ובניו.

על אורתה טוב מהו אומר? – "זכר בי תשגיא פעלו אשר שררו
אנשים" (איוב לו, כד):

ו. הרוצה את הכושי¹², ואת הגיהור¹³, ואת הלוקן¹⁴, ואת הקפה¹⁵,
ואת הננם¹⁶, ואת הדניקים¹⁷ – אומר: 'ברוך משנה הברית'. את
החגר, ואת הקטע, ואת הסומא, ומכי שהין, ואת פתויי ראש¹⁸, ואת
הבהקנין¹⁹ – אומר: 'ברוך דיין האמת':

ז. ראה בני אדם נאין, ואילנות נאין – אומר: 'ברוך שפרא ברית
נאות':

ח. הרוצה את הקשת בענן, אומר: 'נאמן בבריתו ברוך זוכר
הברית':

¹² שחור ביותר.

¹³ אדם ביותר.

¹⁴ לבן ביותר.

¹⁵ במנו עבה, ומתוך עביו נראית קומתו מקפחת; ויש מפרשים ארוך הרבה ופרצופו
שמוט וכולט דמכוער הרבה.

¹⁶ נמדך ביותר.

¹⁷ פיו עקם.

¹⁸ שערו דבוק ביהד. ויש מפרשים רחכי ראש.

¹⁹ בעלי בדרות לבנות בפניהם.

ט. הִיָּה הוֹלֵךְ בְּבֵית הַקְּבָרוֹת, אֹמֵר: 'בְּרוּךְ יוֹדֵעַ מִסֵּפֶר בְּלִבְכֶם, הוּא יוֹדֵעַ, הוּא עֲתִיד לְדוֹן, הוּא עֲתִיד לְהַקְיִמְכֶם, בְּרוּךְ מִחַיָּה מֵתִים בְּמֵאֲמוֹרֵי':

י. אֵת הַחֶמְדָּה וְאֵת הַלְּבָנָה וְאֵת הַכּוֹכָבִים וְאֵת הַמְּזֻלוֹת כְּסֻדְרוֹ, אֹמֵר: 'בְּרוּךְ עוֹשֶׂה בְּרֵאשִׁית'. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: הַמְּכַרְךָ עַל הַחֶמְדָּה – זֶה דָּרָךְ אֶהְרֵת. וְכֵן הָיָה רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: הֲרוּאָה אֵת הַיָּם תְּדִיר וְנִשְׁתַּהֲא בּוֹ דְבָר²⁰ – צָרִיךְ לְבָרֵךְ:

יא. הָיָה רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר: הָרִי הוּא אֹמֵר (דְּבָרִים ו, ח): "וְאַהֲבַתְּ אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לֵבְבְךָ" וגו' – בְּשֵׁנֵי יְצִרְיָךְ בְּיִצְרֵךְ טוֹב וּבִיִצְרֵךְ הָרַע. בְּכָל נִפְשֶׁךָ – אֲפִלּוּ נוֹטֵל אֵת נִפְשֶׁךָ. וְכֵן הוּא אֹמֵר (תְּהִלִּים מו, כג): "עֲלִיךָ הֲרַגְנוּ כָּל הַיּוֹם". דְּבַר אַחֵר: בְּכָל נִפְשֶׁךָ – בְּכָל נֶפֶשׁ וְנֶפֶשׁ שֶׁבְּרָא בְּךָ, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים קיט, קעה): "תְּהִי נִפְשִׁי וְתַחֲלִלְךָ", וְאֹמֵר (תְּהִלִּים לה, י): "כָּל עֲצָמוֹתַי תִּאֲמַרְנָה". בֶּן עֲזַאי אֹמֵר: תֵּן נִפְשֶׁךָ עַל מִצְוֹתַי:

יב. יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁחֵן תְּפִלוֹת שׁוֹא. בֵּיצֵד? כּוֹנֵם מֵאֵה פּוֹרִין – וְאֹמֵר: 'הִי רְצוֹן שִׁיְהוּ מֵאֵתִים'. כּוֹנֵם מֵאֵה חֲכִיזוֹת – וְאֹמֵר: 'הִי רְצוֹן שִׁיְהוּ

²⁰ שֶׁעָבְרוּ שְׁלוֹשִׁים יוֹם וְלֹא רָאָהוּ.

מאתים' – הרי זו תפלת שווא. אבל מתפלל הוא שתפנסם בהן ברכה, ולא שתפנסם בהן מארה:

יג. דוסתאי ברבי ינאי אמר משום רבי מאיר: הרי הוא אומר ביצחק (פראשית כו, כד): "ויברכתיד והרבתי את זרעך". דרש יצחק: הואיל ואין ברכה שורה אלא במעשה ידי, עמד וזרע, שזאמר (פראשית כו, יב): "ויזרע יצחק בארץ תהיא וימצא" בשנה תהיא מאה שערים" וגו'. דבר אחר: "מאה שערים" – ששערוהו, ונמצא מאה פעמים כמו ששערוהו. ומאה מנין, מאה שערים – מאה דגנים. ומאה דגנים ששערום – מאה פעמים. ונמצא על אחת מאה בפה ששערו:

יד. העושה כל המצות צריך לברך. העושה סבה לעצמו, אומר: 'ברוך שהגיענו לזמן הזה'. נכנס לישב ביה, אומר: 'ברוך לישב בפסה'. ומשברך עליה יום ראשון – שוב לא יברך:

טו. העושה לולב לעצמו, אומר: 'ברוך שהגיענו לזמן הזה'. וכשהוא נוטלו, אומר: 'על נטילת לולב, וצריך לברך עליו כל שבעה. העושה ציצית לעצמו, אומר: 'ברוך שהגיענו'. וכשהוא מתעטף, אומר: 'להתעטף בציצית'. העושה תפלין לעצמו, אומר: 'ברוך שהגיענו'.

ובשהוא מניחן, אומר: 'אשר קדשנו להניח תפלין'. מאימתי מניחן?
בשחרית. לא הניחן בשחרית – מניחן כל היום:

טז. השוחט, צריך ברכה לעצמו: 'ברוך על השחיטה'. המכסה דם,
צריך ברכה לעצמו: 'על פסוי הדם':

יז. הפל, צריך ברכה לעצמו: 'על המילה'. אבי חבן – צריך ברכה
לעצמו: 'ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להכניסו בביתו של
אברהם אבינו'. והעומדין אומרים: 'בשם שנכנסם לבית בן יבנם
לתורה להפה ולמעשים טובים'. המברך אומר: 'אשר קדש ידיו
מבטן, וחק בשארן שם, וצאצאיו חתם באות ברית קדש, על בן
בשכר זאת אל חי חלקנו צורנו, צוה להציל ידידות שארנו משחת
למען בריתו אשר שם בבשרנו, ברוך פורת הברית':

יח. הפל את הגרים, אומר: 'ברוך על המילה'. המברך, אומר: 'אשר
קדשנו במצותיו וצונו למול את הגרים להטיף מהן דם ברית,
שאלמלא דם ברית לא נתקיים שמים וארץ, שנאמר (ירמיה לג, כה): אם
לא בריתי יומם ולילה וגו', ברוך פורת הברית'. הפל את העבדים,
אומר: 'ברוך על המילה'. המברך אומר: 'ברוך אשר קדשנו
במצותיו וצונו למול את העבדים, ולהטיף מהן דם ברית' וכו':

יט. הִיָּה הוֹלֵךְ לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת, אָמַר: 'בְּרוּךְ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׁר'. מֵאֵימַתִּי מְבָרַךְ עָלֶיְהוֹן? מִשְׁעֵה שְׂמִפְרִישָׁן:

כ. עֲשָׂרָה שָׁהִיו עוֹשִׂין עֶשֶׂר מִצְוֹת – כֹּל אֶחָד וְאֶחָד מְבָרַךְ לְעֲצָמוֹ. הִיוּ עוֹשִׂין כֹּל מִצְוָה אַחַת – אֶחָד מְבָרַךְ לְכֹל. יְחִיד שָׁהִיָּה עוֹשֶׂה עֶשֶׂר מִצְוֹת – מְבָרַךְ עַל כֹּל אַחַת וְאַחַת. הִיָּה עוֹשֶׂה מִצְוָה כֹּל הַיּוֹם – אֵינוֹ מְבָרַךְ אֶלָּא אַחַת. הִיָּה מַפְסִיק וְעוֹשֶׂה, מַפְסִיק וְעוֹשֶׂה – צָרִיךְ לְבָרַךְ עַל כֹּל אַחַת וְאַחַת:

כא. הִנָּכְנֶם לְפָרֶךְ – מִתְפַּלֵּל שְׁתִּים, אַחַת בְּכַנְיֶסְתוֹ וְאַחַת בִּיצִיאָתוֹ. בֵּן עֲזָאִי אָמַר: אַרְבַּע, שְׁתִּים בְּכַנְיֶסְתוֹ וּשְׁתִּים בִּיצִיאָתוֹ. בְּכַנְיֶסְתוֹ מַהוּ אָמַר? – 'יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי שְׂאֲפָנִים בְּשָׁלוֹם'. נִכְנָם בְּשָׁלוֹם, אָמַר: 'מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי שְׁהַכְנַסְתָּנִי בְּשָׁלוֹם, בֵּן יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שְׁתּוֹצִיאֲנִי לְשָׁלוֹם'. יָצָא לְשָׁלוֹם, אָמַר: 'מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי שְׁהוֹצֵאתָנִי לְשָׁלוֹם, כִּךָ יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שְׂאֲנִיעַ לְמִקּוּמִי לְשָׁלוֹם':

כב. הִנָּכְנֶם לְבֵית הַמִּזְבֵּיחַ, מִתְפַּלֵּל שְׁתִּים, אַחַת בְּכַנְיֶסְתוֹ וְאַחַת בִּיצִיאָתוֹ. בְּכַנְיֶסְתוֹ מַהוּ אָמַר? 'יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי שְׁתַּכְנִסְנִי לְשָׁלוֹם וְתוֹצִיאֲנִי לְשָׁלוֹם, וְאַל יֵאָרַע בִּי דָבָר קַלְקָלָה, וְאִם

יָאָרַע בִּי דְבַר קַלְקֻלָּהּ, יְהִי מִיתְתִּי בְּפָרְתִי עָלַי. וְהִצִּילַנִי מִזֶּה וּמִכִּיּוֹצֵא בָּזֶה לְעֵתִיד לְבוֹא'. יָצֵא לְשָׁלוֹם, אוֹמֵר: 'מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי שְׂיִצְאָתִי לְשָׁלוֹם, בֵּן יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי שְׂאֲנִיעַ לְבֵיתִי לְשָׁלוֹם':

בג. רבי יהודה אומר: שלש ברכות צריך לברך בכל יום: 'ברוך שלא עשני גוי'. 'ברוך שלא עשני אשה'. 'ברוך שלא עשני בור'. גוי, שְׂנֵאָמֵר (ישעיה מ, יז): "כָּל הַגּוֹיִם כְּאִין נִגְדוּ". אִשָּׁה – אִין אִשָּׁה חִיבַת בְּמִצּוֹת. בּוֹר – שְׂאִין בּוֹר יֵרָא חֲטָא, וְלֹא עִם הָאֲרִיץ חֲסִיד. מְשַׁל לְמַח הַדְּבַר דְּוָמָחָה? לְמַלְךָ בְּשֵׁר וְדָם שְׂאֵמֵר לְעַבְדּוֹ לְבִשָּׁל לוֹ תַבְּשִׁיל, הוּא לֹא בִשָּׁל לוֹ תַבְּשִׁיל מִיָּמִיּוֹ, סוֹף שְׂמֻקְדִּיחַ אֶת הַתַּבְּשִׁיל וּמִקְנִיט אֶת רַבּוֹ. לְחַפּוֹת לוֹ חֲלוֹק, וְהוּא לֹא חֲפַת לוֹ חֲלוֹק מִיָּמִיּוֹ, סוֹף שְׂמֻלְכְּלָךְ אֶת הַחֲלוֹק וּמִקְנִיט אֶת רַבּוֹ:

בד. לא יבנם אדם בְּהַר חֲבִית – לֹא בְּמַנְעֵלוֹ וְלֹא בְּסַנְדְּלוֹ, וְלֹא בְּאֵבֶק שְׁעַל גְּבִי רִגְלָיו, וּבְמַעוֹת הַצְּרוּרִים לוֹ בְּסַדִּינּוֹ, וּבְאֲפַנְדָּתוֹ הַחֲגוּרָה לוֹ מִבְּחוּץ, שְׂנֵאָמֵר (קהלת ד, יז): "שְׂמוֹר רִגְלְךָ בְּאֲשֶׁר תֵּלֵךְ אֶל בֵּית הָאֱלֹהִים":

בת. ולא יעשה קפנדריא ורקיקה מקל וחמר, ומה מנעל שאין בו דרוך בזיון – אמרה תורה כן, רקיקה שהוא דרוך בזיון – על אחת כמה וכמה. רבי יוסי ברבי יהודה אומר: אינו צריך, הרי הוא אומר (אסתר ה, ב): "כי אין לבא אל שער המלך בלבוש שק". בא וראה, על אחת כמה וכמה קליו וחמורין בדבר, אם לפני מלך בשר ודם אין עושין כן, לא כל שכן לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא:

בו. הפותח ביו"ד וה"א, וחותרם ביו"ד וה"א – הרי זה חכם. באל"ף למ"ד, וחותרם ביו"ד וה"א – הרי זה בינוני. באל"ף למ"ד, וחותרם באל"ף למ"ד – הרי זה בור. ביו"ד וה"א, וחותרם באל"ף למ"ד – הרי זה דרוך אחרת:

בו. כל חותמי הברכות שבמקדש – היו אומרים: 'עד העולם'. משקלקלו המינים ואמרו אין עולם אלא אחד – התקינו שיהיו אומרים: 'מן העולם ועד העולם'. ומודיעין: שתעולם הנה בפני העולם הבא – בפרוודור לפני החדר:

בת. אין עונין אמן במקדש, שנאמר (נחמיה ט, ח): "קומו ברכו את ה' אלהיכם מן העולם ועד העולם, ויברכו שם כבודך, ומרומם על כל

בְּרָכָה וּתְהִלָּה". מִנֵּי־עַל כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה? תִּלְמוּד לֹא־מִיָּמָּה: "וּמִרְוֹמָם עַל כָּל בְּרָכָה וּתְהִלָּה" – 'עַל כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה – תֵּן לֹא תְהִלָּה':

כט. בְּרֵאשׁוֹנָה הִיְתָה תּוֹרַה מִשְׁתַּכַּחַת מִיִּשְׂרָאֵל, וְזִקְנִים הִתְחַזְּרוּ אוֹתָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר (רוֹת ב, ד): "וְהִנֵּה בָּעֵז בָּא מִבֵּית לָחֶם וַיֹּאמֶר לְקוֹצְרִים ה' עִמָּכֶם וַיֹּאמְרוּ לוֹ יְבָרְכֶךָ ה'". וַאֲמַר (שׁוֹפְטִים ו, יב): "ה' עִמָּךָ גִּבּוֹר הִתְחַל":

ל. הִלֵּל תִּזְקֶנָה אֹמֵר: בְּשַׁעַת מִכְּנִסִּין – פֶּזֶר. בְּשַׁעַת מְפֹרֵינִי – בְּנִסִּים. בְּעֵת שֶׁאֲתָה רוֹאֵה תּוֹרַה חֲבִיבָה עַל יִשְׂרָאֵל וְחַבֵּל שְׂמַחִין בָּהּ – הָיִיתָ אֶת מְפֹרֵי, שֶׁנֶּאֱמַר (מִשְׁלֵי יא, כד): "יֵשׁ מְפֹרֵי וְנוֹסֵף עוֹד". וּבְשַׁעַת שֶׁאֲתָה רוֹאֵה תּוֹרַה שְׂכוּחָה מִיִּשְׂרָאֵל וְאִין חַבֵּל מִשְׂגִּיחִין בָּהּ – הָיִיתָ אֶת מְכַנְסִים, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים קיט, קכו): "עַתָּה לַעֲשׂוֹת לְה' הִפְרוּ תּוֹרַתְךָ":

לא. רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר: אִין לֶךְ אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁאִינוֹ עוֹשֶׂה מִצְוֹת מִצּוֹת בְּכָל יוֹם. קוֹרָא שְׂמַע – מְבָרֵךְ לְפָנֶיהָ וְלֹא־חֲרִיחָה. אוֹכֵל אֶת פֶּתוֹ – מְבָרֵךְ לְפָנֶיהָ וְלֹא־חֲרִיחָה. מִתְפַּלֵּל שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים שֶׁל שְׂמוֹנֶה עֶשְׂרֵה. וְעוֹשֶׂה שְׂאָר מִצּוֹת – מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן. וְכֵן הָיָה רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר: אִין לֶךְ אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁאִין שְׂבַע מִצּוֹת מְקִיפּוֹת אוֹתוֹ. תְּפִלִּין בְּרֵאשׁוֹ וְתְפִלִּין בְּזֵרוּעוֹ. מִזְוָזָה בְּפִתְחוֹ. אַרְבַּע צִיצִיּוֹת מְקִיפּוֹת אוֹתוֹ. וְעֲלִיתָן

אמר דוד (תהלים קיט, קסד): "שבע ביום הללתיך". נכנס למרחץ – מילה בבשרו, שנאמר (תהלים ה, א): "למנצח על השמינית מזמור לדוד". ואומר (תהלים לד, ח): "חנה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם":

יום שישי, יח תמוז

מסכת פאה פרק ראשון

א. אלו דברים שאין להם שעור: הפאה, והכפורים, והראיון, וקמילות הקדים, ותלמוד תורה. פאה – יש לה שעור מלמטה ואין לה שעור מלמעלה. העושה כל שדהו פאה – אינה פאה:

ב. אלו הדברים נפרעין מן האדם בעולם הזה והקרן קימת לו לעולם הבא: על עבודה זרה, ועל גלוי עריות, ועל שפיכת דמים. ועל לשון הרע – כנגד בלם:

ג. זכות – יש לה קרן ויש לה פרות, שנאמר (ישעיה ג, ט): אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו. עברה – יש לה קרן ואין לה פרות, שנאמר (שם שם יא): "אוי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו". ומה אנו

מקנים (משלי א, לא): "ויאכלו מפרי דרבם?" אלא: עברה שעושה פרות - יש לה פרות, ושאינה עושה פרות - אין לה פרות:

ד. מחשבה טובה - הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה, שנאמר (מלאכי ג, טז): "אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו". מחשבה רעה - אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה, שנאמר (תהלים סו, יח): "און אם ראיתי בלבי לא ישמע ה'". ומה אני מקנים (ירמיה ג, יט): "הנה אנכי מביא רעה פרי מחשבותם?" אלא: מחשבה שעושה פרות - הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה. ושאינה עושה פרות - אין הקדוש ברוך הוא מצרף למעשה:

ה. נותן אדם פאה בתחלת השדה, ובאמצע, ובסוף. ואם נתן בין בתחלה בין באמצע בין בסוף - יצא. רבי שמעון אומר: אם נתן בין בתחלה בין באמצע בין בסוף - הרי זו פאה, וצריך שיתן בסוף בשעור. רבי יהודה אומר: אם שיר לו קלח אחד - סומך עליו ונותן משום פאה, ואם לאו - אינו נותן בסוף אלא משום הפקר. אומר רבי יהודה: במה דברים אמורים? בזמן שנתן את הפאה ומבקש להוסיף:

אוי לא נתן מן הקמה - נותן מן העמרים. לא נתן מן העמרים - נותן מן הגדיש. לא נתן מן הגדיש - נותן מן הכרי. עד שלא מרה. ואם מרה - מעשר ונותן:

אז אמר רבי שמעון: מפני ארבעה דברים אמרה תורה: לא יתן אדם פאה אלא בסוף שדהו. מפני גזל עניים. ומפני בטול עניים. ומפני מראית העין. מפני הרמאים. מפני גזל עניים ביצד? שלא יראה שעה שאין שם אדם ויאמר לקרובו עני לפול פאה. מפני בטול עניים ביצד? שלא יהו עניים יושבין ומשמרין כל היום ואומרים: "עכשו נותן פאה"... אלא מתוך שנותן בסוף, הולך ועושה מלאכתו, בא ונוטלה באחרונה. מפני מראית העין ביצד? שלא יהו עוברין ושבין אומרים: "ראו שפלוני קצר שדהו ולא נתן ממנה פאה". ומפני מה? שהרי אמרה תורה (ויקרא יט, ט): "לא תכלה פאת שדה". מפני הרמאין, ביצד? שלא יאמרו: "כבר נתננו!" דבר אחר: - שלא יניח את היפה ויתן הרע:

ח. הירק, אף על פי שלקטתו פאחת - אין מכניסו לקיים. התאנים, אף על פי שמכניסן לקיים - אין לקטתן פאחת:

ט. רבי יוסי בר יהודה אומר: רמיבות תמרה - פטורין מן הפאה, שאין ראשון ממתין לאחרון. רבי אלעזר בר צדוק אומר: הפיפין תיבין בחלה. אחרים אומרים: אף בנות שוח:

י. אלו מפסיקין לפאה: הנחל, והשלוילית, ודרף היחיד, ודרף הרבים, ושכיל היחיד, ושכיל הרבים הקבוע בימות החמה ובימות הגשמים. הבור, והנר, והזרע אחר, וקוצר לשחת שלשה תלמים של פתיה, ואמת הפנים שאינה יכולה להקצר פאחת. אמר רבי יהודה: אם עומד באמצע ואינו קוצר מפאן ומכאן - מפסיק, ואם לאו - אינו מפסיק. אכלה חגב, אכלה גובאי, קרסמוה נמלים, ושברתה הרוח או בהמה - הכל מודים: שאם חרש - מפסיק, ואם לאו - אינו מפסיק:

יא. קצר תציה ומכר את תקציר, קצר תציה והקדיש את תקציר - נותן מן המושיר על הכל:

יב. מדרגות שגבהן עשרה טפחים - נותן פאה מכל אחת ואחת. ואם היו ראשי שורות מערבין - נותנין פאה מאחת על הכל:

יג. המארג²¹ - חייב בתחלתו, חייב בסופו. היו לו ארבע וְחמש גפנים - בוצרן ומכניסן. נתן לתוך ביתו - פטור מן הפרט ומן השכחה ומן הפאה, וְחייב בעוללות. ואם שיר - נותן מן המשיר על מה ששיר. המודל²² - נותן מן המשיר על מה ששיר. אמר רבי יהודה: במה דברים אמורים? במודל בשוק, אבל במודל בתוך ביתו - נותן מן המשיר על הכל:

יד. היה מקטף ומכניס לתוך ביתו, אפלו כל שדהו - פטור מן חלקט שכחה ופאה, וְחייב בפעשורות:

טו. הכותב נכסיו לְבניו, והניח לאשתו קרקע כל שהוא - אבדה בתבטה. אמר רבי יוסי: במה דברים אמורים? בזמן שקבלה עליה לשם בתבטה, אבל לא קבלה עליה לשם בתבטה - מה שנתן נתן, וְגובה בתבטה מישאר נכסין:

טז. הכותב נכסיו לעבדו - יצא בן חורין. שיר קרקע כל שהוא - לא יצא בן חורין. רבי שמעון אומר: האומר: 'כל נכסי נתינין לפלוני

²¹ שמשויט בצלים מתוך בצלים.

²² תשולף. באשר תירקות רצופים נוטל ושולף מהם מכנתיים כדי שהנשאים יצמחו ברוח ויתעבו ויעשו גסים.

עבדי חויץ מאחד רבוא שבהן' - לא אמר כלום. 'חויץ מעיר פלונית, חויץ מושדה פלונית, אף על פי שאין שם אלא אותה שדה ואותה העיר - זכה עבד זה בנכסים וקנה עצמו בן חורין. וכשנאמרו דברים לפני רבי יוסי, אמר (משלי כד, כו): "שפתים ישק משיב דברים נכחים":

שבת קדש, יח תמוז

מסכת פאה פרק שני

א. נטל מקצת פאה וזרק על השאר - אין לו ביה כלום. רבי מאיר אומר: קונסין אותו ונוטלין הימנו זו וזו:

ב. בעל הבית שנתן פאה לעניים, ובא עני אחד ונטלה מאחוריהן - תרי זה זכה. שני עניים שהיו מכתשין על העמוד, ובא עני אחד ונטלו מאחוריהן - תרי זה זכה, שאין עני זוכה בלקט, בשכחה, ובפאה, ובסלע של מציאה - עד שתפל לתוך ידו:

ג. פועלין שהיו קוצרין בתוך קופותיהן - תרי אלו מעבירין אותן:

ד. לא יטול בעל הבית לקט מן העניים על מנת ללקט מן העמרים.
רבי יהודה אומר: שחרית – בעל הבית צריך שיאמר: 'כל מה
שילקטו העניים מן העמרים – תרי זה הפקר'. רבי דוסא אומר:
לעתותי ערב, אומר: 'כל מה שילקטו העניים מן העומדים – תרי זה
הפקר'. וחכמים אומרים: אינו הפקר, ואין אנו אחריו לרמאין:

ה. בעל הבית שהניח פאה מצד זה, וכאו עניים ונטלו מצד אחר –
זה וזה פאה.

ו. פועלין שהיו עושין אצל בעל הבית – אינן רשאין לגמור את כל
השדה, אלא משירין כדי פאה. ואינה פאה עד שיפרשנה בעל
הבית לשם פאה:

ז. עני שראה כדי פאה, בין בתבואה בין באילן – אינו רשאי ליגע
בה, ואסורה משום גזל, עד שתודע לו שהיא פאה:

ח. נכרי שמכר קמתו לישראל לקצר – חיב בפאה. ישראל שמכר
קמתו לנכרי – פטור מן הפאה:

ט. ישראל ונכרי שהיו שתפין בקמה, חלקו של ישראל – חיב. וחלקו
של נכרי – פטור. רבי ישמעאל אומר: ישראל ונכרי שהיו שתפין

בקמה - פטור מן הפאה. אימתי? בזמן שהנכרי ממהה. אבל אין הנכרי ממהה - חיב בפאה:

י. גר שמת ובזבוז ישראל את נכסיו, המחזיק במחבר לקרקע - חיב בכל. בתלוש מן הקרקע - פטור מן הכל. החזיק בקמה - חיב בלקט שכחה ופאה, ופטור מן המעשרות:

יא. הלקט והשכחה והפאה של נכרי - חיב במעשרות. אימתי? בזמן שהנכרי ממהה. אבל אין הנכרי ממהה, הפקר נכרי - הפקר, ופטור מן המעשרות:

יב. בעל הבית שנתן פאה לעניים - אין רשאי שיאמר להן: 'אלו זרע ותנו פשתן' - 'אלו תמרים ותנו מכבדות'. נשרו ואחר כן הפרישן - אינו חיב משום פאה אלא זרע בלבד:

יג. ארבע מתנות בכרם: פרט, שכחה, ופאה, ועוללת. שלש בתבואה: לקט, שכחה, ופאה. שתים באילן: שכחה, ופאה. כל אלו - אין בהן משום טובה. ואפלו עני שבִּישְׂרָאֵל - מוציאין את שלו מידו. ושאר מתנות כהונה, כגון: הזרע והלחיים והקבה - יש בהן משום טובה, ונתנין לכל בהן שירצה:

יד. אין מוציאין לא משל כהן לכהן, ולא משל לוי ללוי:

טו. איזהו לקט? זה הנושר בשעת הקציר ובשעת התלישה. רבי יוסי אומר: אין לקט אלא הנושר בשעת הקצירה בלבד, שנאמר (ויקרא יט, ט): "ולקט קצירך לא תלקט":

טז. שבֵּלֶת שֶׁבִקְמָה – הָרִי הִיא שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. שֶׁבִקְצִיר – הָרִי הִיא שֶׁל עֲנָיִים. הַצִּיָּה בִקְמָה וְהַצִּיָּה בִקְצִיר – נוֹטֵל וּמְשַׁלְּכָהּ לְאַחֲרָיו, שֶׁפֶּק לְקַט – לְקַט:

יז. חֹרֵי נְמָלִים – אֲסוּרִין מִשׁוּם גָּזֵל. וְאִם הִפְקִירָן בַּעַל הַבַּיִת – מִתְרִין מִשׁוּם גָּזֵל. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אֹמֵר: אִם הָיוּ פְקֻדוֹן – אֲסוּרִין מִשׁוּם גָּזֵל:

יח. בַּעַל הַבַּיִת שֶׁנִּתֵּן בְּרִיכָה לְעַנִּי לְמִלֻּאוֹת לוֹ מִיָּמָיו – אֵין בּוֹ מִשׁוּם לְקַט שֶׁכָּחָה וּפְאַתָּה, וְחַיֵּב בַּמַּעֲשָׂרוֹת:

יט. עֲנָיִים הַמְּחֻזְרִין בֵּין הַגְּרָנוֹת – מְעַשְׂרִין וְנוֹתְנִין לָהֶם. הַצְּנוּעִים – מוֹצִיאִין בְּיָדָם מְעוֹת בְּדָבָרִים הַנְּאֻכְלִים, וְנוֹתְנִים דָּבָר מוּעָט בְּדָבָרִים הַנְּאֻכְלִים, כְּדֵי שִׂיאֻכְלָנוּ עַד שֶׁלֹּא יִגִּיעַ לְעִיר. וְשֶׂאֵר כָּל מִתְנֻנּוֹת עֲנָיִים שֶׁבִשְׂדוֹת, שֶׁאֵין הָעַנִּי מְקַפֵּיד עֲלֵיהֶן – הָרִי אֵלָיו שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת.

כ. מאימתי אין שורפין קשין שבשדות? בשדה האילן – עד עצרת. בשדה הלבן – עד ראש השנה. בשדה בית השלחין – מיד; דברי רבי יהודה. וחכמים אומרים: בשדה לבן – עד העצרת. בשדה אילן – עד ראש השנה, מפני גזל אדם ובהמה. בשדה בית השלחין – מתר מיד:

כא. המרפיץ את שדהו עד שלא נכנסו עניים לתוכו, אם היה הזקוק מרבה על של עניים – מתר. ואם הזק עניים מרבה על שלו – אסור. רבי יהודה אומר: בין כך ובין כך – מלקט ומניח על גבי הגדר, והעני בא ונוטל את שלו:

כב. השבלין שבקשין ושבשדות – הרי אלו של בעל הבית. אומר רבי עקיבא: בוז נהגו בעלי בתים עין יפה:

